

Pedagogisen rakkauden vaikutus varhaiskasvatuskäisen lapsen hyvinvointiin

Pedagogisen rakkauden piirteet ja ilmenemismuodot

Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelman kandidutkielma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauma

Laatijat:
Laura Simola
Iida Tuomela

Ohjaaja:
Johanna Kortessalo-Ainasoja

17.4.2024
Rauma

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede (varhaiskasvatus)

Tekijät: Laura Simola ja Iida Tuomela

Otsikko: Pedagogisen rakkauden vaikutus varhaiskasvatuskäisen lapsen hyvinvointiin - Pedagogisen rakkauden piirteet ja ilmenemismuodot

Ohjaaja(t): Yliopistonlehtori Johanna Kortessalo-Ainasoja

Sivumäärä: 22 sivua

Päivämäärä: 17.4.2024

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on selvittää, mitä pedagoginen rakkaus tarkoittaa ja miten se vaikuttaa lapsen hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Haluamme myös saada vastauksia siihen, miten pedagoginen rakkaus ilmenee ja millaisia ominaispiirteitä sillä on. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että pedagogisella rakkaudella on monia positiivisia vaikutuksia lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin. Se vaikuttaa muun muassa lapsen itsetunnon kehitykseen ja oppimismotivaatioon. Tässä kandidaatintutkielmassa kootaan näitä vaikutuksia yhteen, jotta saadaan parempi kuva siitä, miksi pedagoginen rakkaus on hyvä ja tavoiteltava ominaisuus. Aiheesta on tehty aiempia tutkimuksia, mutta verrattain vähän. Aihe on kuitenkin tärkeä, koska lapsen välittävä ja kunnioittava kohtaaminen on yksi varhaiskasvatuksen ydinasioista. Tässä kandidaatintutkielmassa aihetta käsitellään kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kautta. Tutkimuksessamme nousi esiin se, että pedagoginen rakkaus on merkittävä tekijä lapsen hyvinvoinnin kannalta, mutta sen vaikutus ei ole yksiselitteinen, koska jokaisen lapsen kokemus hyvinvoinnistaan on erilainen.

Avainsanat: pedagoginen rakkaus, rakastava opettaja, hyvinvointi, varhaiskasvatus

Sisällys

1.	Johdanto.....	4
2.	Teoriatausta	5
2.1	Pedagogisen rakkauden määrittely ja merkitys.....	5
2.2	Pedagogisen rakkauden historia	5
2.3	Lapsen hyvinvointi	6
3.	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite	8
4.	Tutkimusmenetelmät ja toteutus.....	9
4.1	Aineiston valinta	10
4.2	Aineiston analyysi	11
4.3	Aineiston kuvaus	11
4.4	Luotettavuus ja eettisyys	14
5.	Tulokset.....	15
5.1	Pedagogisen rakkauden vaikutus varhaiskasvatusikäisen lapsen hyvinvointiin	16
5.2	Pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot	17
6.	Pohdinta	19
	Lähteet.....	21

1. Johdanto

Tässä kandidaatintutkielmassa tavoitteenamme on avata pedagogisen rakkauden termiä ja pohtia, miten pedagoginen rakkaus vaikuttaa lapsen hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Pedagoginen rakkaus on herättänyt mielenkiintoa ja kysymyksiä viime vuosina kasvatustieteen kentällä, mutta sitä on kuitenkin tutkittu melko vähän. Pedagogisen rakkauden käsitettä ehkä myös hieman vältellään, eikä sanaa "rakkaus" juurikaan käytetä. Useissa artikkeleissa ja teoksissa puhutaan vain yleisesti hyvästä opettajuudesta tai hyvästä vuorovaikutuksesta lasta kohtaan. Tutkimuksemme tarkoitus on tarttua tähän mielipiteitä jakavaan aiheeseen ja puhua siitä suoraan. Haluamme rajata tutkimuksemme nimenomaan varhaiskasvatusikäisiin lapsiin, koska tulevana varhaiskasvatuksen opettajina haluamme tietää, miten pedagoginen rakkaus vaikuttaa alle kouluikäisten lasten hyvinvointiin. Pyrkimyksemme on toteuttaa pedagogista rakkautta omassa tulevassa työssämme, ja siksi koemme aiheen hyvin tärkeäksi ja mielekkääksi. Lapset ovat ison osan päivästä päiväkodissa, ja siksi on tärkeää, että lapsi kokee olevansa rakastettu, ymmärretty ja nähty myös päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten on näyttydyttävä lapsille turvallisina ja lempeinä aikuisina, joihin lapset voivat luottaa silloin, kun ovat erossa omista vanhemmistaan.

Tutkimuksemme keskittyy paitsi pedagogisen rakkauden vaikutuksiin varhaiskasvatusikäisten lasten hyvinvointiin myös siihen, miten pedagoginen rakkaus näkyy opettajan käytöksessä eli millaisia piirteitä ja ilmenemismuotoja sillä on. Muodostimme tutkimuksemme pääkysymykseksi: "Miten pedagoginen rakkaus vaikuttaa varhaiskasvatusikäisen lapsen hyvinvointiin?". Pääkysymyksen lisäksi muodostimme vielä yhden alakysymyksen: "Mitkä ovat pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot?". Alakysymyksen tarkoituksena on vielä syventää tutkimustamme ja antaa yksityiskohtaisempaa tietoa pedagogisen rakkauden ilmenemisestä.

Toteutamme tämän tutkimuksen kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jossa perehdymme erilaisiin tieteellisiin julkaisuihin aiheesta ja etsimme niiden pohjalta vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Analysoimme ja tulkitsemme keräämiämme aineistoja sisällönanalyysin avulla ja kokoamme kaiken tutkimuskysymystemme kannalta relevantin tiedon yhteen. Lopuksi pohdimme, mitä tämä tutkimus antoi meille, ja millaisia jatkotutkimuksia aiheesta voisi vielä tehdä.

2. Teoriatausta

2.1 Pedagogisen rakkauden määrittely ja merkitys

Pedagoginen rakkaus tarkoittaa opettajan myötätuntoa, arvostusta, kunnioitusta ja suojelun halua lasta kohtaan (Määttä & Uusiautti, 2012). Pedagogisesti rakastavan opettajan tehtävä on rohkaista lasta oppimaan ja elämään (Vuorikoski ym., 2003). Rakastava opettaja uskoo lapsen kykyihin oppia ja osaa luoda lapselle sellaista toimintaa, josta lapsi saa onnistumisen kokemuksia. Opettaja osaa myös tarpeen tullen muokata oppimisympäristöä niin, että se edistäisi oppimista mahdollisimman hyvin. (Määttä, 2005.) Tärkeää on, että opettaja osaa muodostaa sellaisen oppimisympäristön, joka on jokaiselle lapselle turvallinen paikka oppia (Skinnari, 2004). Opettaja on vapaaehtoisesti sellainen, joka huolehtii siitä, että lapsi oppii itselleen parhaalla tavalla, eikä opettaja tee sitä pakosta, eikä mistään ulkopuolisesta velvoitteesta (Vuorikoski ym., 2003). Opettajan olennainen taito on saada jokainen lapsi innostumaan ja onnistumaan. Hän pystyy näkemään jokaisen lapsen kyvyt sekä mahdolliset oppimisen solmukohdat. (Määttä, 2005.)

Jotta lapsi tuntisi itsensä hyvinvoivaksi, rakastetuksi, kuulluksi ja nähdyksi, on opettajan sensitiivisellä vuorovaikutuksella suuri merkitys (Hännikäinen, 2017). Pedagogisesti rakastava opettaja osaa ottaa jokaisen lapsen huomioon ja antaa samaa rakkautta ja sensitiivisyyttä jokaiselle. Sensitiivisyys kuuluukin oleellisena osana pedagogiseen rakkauteen. Sensitiivisyys tarkoittaa opettajan kykyä huomata lapsen aloitteet sekä vastata niihin. Sensitiivisyyttä on myös lapsen tunteiden kunnioitus sekä se, että osaa osoittaa lapselle tämän olevan arvokas ja tärkeä sellaisena kuin on. (Ranta, 2021.) Erityisesti varhaiskasvatuksessa korostuvat lapsen kanssa leikkiminen ja fyysinen läheisyys, kuten sylittely. Sensitiivinen ja välittävä opettaja osaa ottaa tämän huomioon ja antaa jokaiselle lapselle huomiota, lohtua, tarjoaa syliä, leikkii ja touhuaa lasten kanssa. Hän on innokkaasti mukana lasten toiminnassa ja välittää siitä, että jokainen lapsi tuntee olonsa hyväksytyksi ja rakastetuksi päiväkodissa. (Piironen-Malmi & Strömberg, 2008.)

2.2 Pedagogisen rakkauden historia

Yksi tunnetuimmista pedagogista rakkautta tutkineista kasvatustieteilijöistä oli Martti Haavio. Hän kirjoitti alkuperäisen *Opettajapersoonallisuus*- teoksensa vuonna 1948, jossa hän käsitteli muun muassa pedagogista rakkautta. Myöhemmin teoksesta on ilmestynyt useita uusittuja painoksia. Haavion mukaan pedagogisessa rakkaudessa on kaksi ulottuvuutta: luonnonomainen sekä siveellinen. Luonnonomainen rakkaus on opettajan sisäistä rakkautta,

joka heijastuu hänen luonteestaan. Opettaja kiintyy lapsiin ja kokee halua suojella ja ohjata heitä. Siveellinen ulottuvuus taas tarkoittaa opettajan ymmärrystä siitä, että hänellä on vastuu oman valtansa käytöstä. Opettajan tehtävä on ohjata lapsia kasvamaan omiksi persoonallisuuksikseen. Hänen ei missään tapauksessa tule käyttää valtaansa väärin, esimerkiksi toimia välinpitämättömästi tai vaarantaa lasten hyvinvointia seksuaalisesti. (Haavio, 1969.)

Haavion *Opettajapersoonallisuus*-teoksen jälkeen pedagogisesta rakkaudesta puhuminen hiipui, kun behaviorismi valtasi kasvatustieteen. Pedagogisen rakkauden käsite olikin lähes kokonaan kateissa vuosien 1960–1980-välillä. Tänä aikana tapahtui muutos pedagogisesta rakkaudesta eräänlaiseen kasvattajan asenteeseen. Siirryttiin kristillisistä hyveistä demokraattisuuteen sekä kutsumus- ja päämäärätietoisuus vaihtui tavoitetietoisuuteen. Aiempi oppilaisiin kohdistunut rakkaus vaihtuikin siihen, että oppilaisiin oli suhtauduttava kognitiivisesti ja mielenkiinnolla. (Vuorikoski ym., 2003.) 1990-luvulla pedagoginen rakkaus alkoi kuitenkin taas nostaa päätään, ja sitä onkin sen jälkeen käsitelty monissa teoksissa ja artikkeleissa (Aittola ym., 2007).

Pedagogisesta rakkaudesta on Suomessa puhuttu ylipäätään verrattain vähän, koska suomenkielisiä artikkeleita ja teoksia ei aiheesta löydy kovinkaan monia. Enemmän on keskitytty opettajan valtaan, auktoriteettiin ja ryhmänhallintaan, kuin opettajan rakkauteen lapsia kohtaan (Karila, 2013). Nykyään kuitenkin varhaiskasvatuksessa korostetaan lapsilähtöisyyttä sekä lapsen lempeää ja kunnioittavaa kohtaamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

2.3 Lapsen hyvinvointi

Hyvinvointi on jokaisen lapsen oikeus (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, 1989). Lapsen hyvinvointiin panostaminen ja sen tukeminen on tärkeää lapsen tämänhetkisen elämän sekä tulevaisuuden kannalta (Pulkkinen, 2022). Lapsen hyvinvointia määritellään usein terveyden, turvallisuuden, onnellisuuden, onnistuneiden sosiaalisten suhteiden, oppimisen ja kehityksen kautta (Fane, ym., 2020). Hyvinvointiin vaikuttaa myös lapsen kokemus siitä, että hän on ainutlaatuinen omana itsenään sekä oman elämänsä aktiivinen toimija (Pulkkinen, 2022). Lapsen hyvinvointia voidaan tarkastella lapsilähtöisesti, ja lapsen omat kokemukset ja näkemykset ovat olennaisia hyvinvoinnin ymmärtämisessä ja määrittämisessä. On tärkeää muistaa, että hyvinvoinnin määritelmä ei ole kaikille lapsille samanlainen, koska hyvinvoinnin kokemukseen voi vaikuttaa monia erilaisia asioita lapsesta riippuen. Jokaisella

lapsella on siis oma kokemuksensa hyvinvoinnistaan, mutta hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä voidaan yleisellä tasolla tunnistaa. (Mashford-Scott, ym., 2012.)

Lapsen hyvinvointiin kuuluu isona osana emotionaalinen ja sosiaalinen hyvinvointi (Ranta, 2021). Kun lapsi kokee olevansa osa sosiaalisia suhteita ja kokee osallisuutta sekä merkityksellisyyden tunnetta sosiaalisissa suhteissa, ja kokee olevansa aktiivinen toimija, on sillä suora yhteys lapsen hyvinvointiin. Myös vuorovaikutuksella on yhteys lapsen hyvinvointiin ja varhaiskasvatuksessa vuorovaikutuksen kehittymistä voidaan edistää. Kasvattajan tehtävänä on kasvatuksellisilla keinoilla ja pedagogisella osaamisellaan edistää lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Lapsen kokema vuorovaikutus vaikuttaa oppimiseen, kehitykseen sekä hyvinvointiin. (Hännikäinen, 2017.)

Suomessa pienten lasten hyvinvointiin panostetaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lasten hyvinvointia varhaiskasvatuslain mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki, 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaava asiakirja, ja myös siellä todetaan, että lasten hyvinvointia tulee tukea varhaiskasvatuksessa muun muassa monipuolisen liikunnan, levon ja terveellisen ravinnon avulla. Myös säännölliset rutiinit ja toiminnan ennakoitavuus ovat yhteydessä lapsen hyvinvointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

3. Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Pedagoginen rakkaus on sellainen termi, joka on seurannut meitä jollakin tavalla koko opiskeluaikamme. Mielestämme se on mielenkiintoinen aihe ja meitä kiinnostaa erityisesti, miten se vaikuttaa pienten lasten hyvinvointiin. Näitä aiheita ei ole käsitelty mielestämme riittävästi, ja siksi halusimmekin lähteä tutkimaan asiaa, jotta ymmärtäisimme tämän ilmiön paremmin. Näiden ajatusten pohjalta muodostimme pääkysymyksemme:

1. Miten pedagoginen rakkaus vaikuttaa varhaiskasvatukseen lapsen hyvinvointiin?

Kun olimme määritelleet pääkysymyksemme, lähdimme pohtimaan, mitä muuta haluaisimme selvittää. Mietimme, miten pedagoginen rakkaus ilmenee ja mitkä ovat sen tunnusomaisia piirteitä. Mistä pedagogisen rakkauden voi tunnistaa ja mitkä toimintatavat siihen liittyvät. Muodostimme näistä ajatuksista vielä alakysymyksen:

1.1 Mitkä ovat pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot?

Tavoitteenamme on siis syventää ymmärrystä pedagogisesta rakkaudesta ilmiönä ja siihen liittyvistä tekijöistä. Tutkimuksen pääkysymyksen tarkoituksena on selvittää pedagogisen rakkauden määritelmää ja vaikutusta lasten hyvinvointiin varhaiskasvatuksessa. Alakysymyksen tavoitteena on tarkentaa pedagogiseen rakkauteen liittyviä ilmenemismuotoja sekä ominaispiirteitä. Kysymyksellä pyritään tarkentamaan, miten pedagoginen rakkaus näkyy kasvattajien ja lasten vuorovaikutuksessa.

4. Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Toteutamme tämän tutkimuksen kirjallisuuskatsauksena. Keräämme aiheesta erilaisia aineistoja, ja niiden avulla perehdymme tutkimuksen aiheeseen sekä pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Olemme valinneet kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmäksi, koska tarkoituksenamme on koota mahdollisimman kattavat vastaukset tutkimuskysymyksiimme, ja koemme, että kirjallisuuskatsaus on tutkimuksemme tavoitteen kannalta paras vaihtoehto.

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on tutkia aikaisempia tutkimuksia ja pyrkiä vastaamaan niiden pohjalta tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen päämääränä on analysoida ja tulkita jo olemassa olevaa tietoa tietyllä aihealueella. Tarkoituksena on tiivistää ja yhdistää oleelliset havainnot sekä tehdä päätelmiä, joiden avulla saadaan koottua vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tarjota kriittinen ja huolellisesti tarkasteltu yhteenveto tutkimusaiheesta. (Vilkka, 2023.)

Kirjallisuuskatsaus on jaettu eri osioihin. Näitä osioita ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi (Salminen, 2023). Tämä tutkimus toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on laaja katsaus tutkittavan aiheen aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimuksessa käytettävää aineistoa ei ole tiukasti rajattu, ja kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat usein laajempia kuin muissa kirjallisuuskatsauksen osissa. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jaetaan vielä alaosiin, joita ovat narratiivinen, kartoittava sekä integroiva katsaus. (Salminen, 2023.) Tämä tutkimus on narratiivinen kirjallisuuskatsaus. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä, joka pyrkii hahmottamaan, mitä tutkittavasta asiasta jo tiedetään, mitkä ovat keskeiset käsitteet sekä selvittämään tutkittavan asian keskeisten käsitteiden keskinäinen suhde. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus tarjoaa syvällisen ymmärryksen tutkimusaiheen monimuotoisuudesta ja auttaa hahmottamaan mahdollisia tulevia tutkimustarpeita. Tämä menetelmä ei ole sitoutunut tiukkoihin protokolleihin, vaan se mahdollistaa joustavan lähestymistavan aiheeseen. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on mahdollisuus käsitellä monimutkaisia ilmiöitä ja tarkastella erilaisia näkökulmia. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan myös tuoda esiin tutkimuksen kontekstin, historiallisen kehityksen ja mahdolliset ristiriidat eri lähestymistapojen välillä. (Vilkka, 2023.) Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on siis kokonaisuus, joka yhdistää eri tutkimustuloksia (Salminen, 2023).

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen, koska sen avulla me pystymme syventämään ymmärrystämme tutkittavaan aiheeseen. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä auttaa löytämään keskeisiä teemoja ja näkökulmia. Tutkimus sisältää eri vaiheita, kuten aineistojen etsimistä ja luokittelua. Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä tarkoituksena on ymmärtää tutkittava aihe monipuolisesti kokoamalla aineistojen erilaisia näkökulmia ja teemoja yhteen. (Randolph, 2009.) Tutkielmassamme me keräämme pedagogiseen rakkauteen liittyviä aineistoja ja kokoamme niiden pohjalta käsityksen aiheesta ja siihen liittyvistä tekijöistä.

4.1 Aineiston valinta

Tutkimus on aloitettu etsimällä tieteellisistä tietokannoista pedagogiseen rakkauteen liittyviä artikkeleita ja teoksia, jotka täyttävät tieteellisen tekstin kriteerit. Aineistoa pedagogiseen rakkauteen liittyen on jonkin verran sekä suomeksi että englanniksi, ja niiden pohjalta kirjallisuuskatsauksen aihe ja tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet ja muodostuneet lopulliseen muotoonsa. Tutkimuskysymysten perusteella aineistoa on kerätty lisää, ja sitä on käyty läpi ja koottu yhteen. Tutkimuksessa käytetyt aineistot ovat tarkkaan valikoitu eri kriteerien pohjalta. Taulukossa 1. on kuvattu aineistojen keruusuunnitelma.

TAULUKKO 1. Aineiston keruusuunnitelma

Tutkimuskysymykset	Pääkysymys: Miten pedagoginen rakkaus vaikuttaa varhaiskasvatuksikäisen lapsen hyvinvointiin? Alakysymys: Mitkä ovat pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot?
Hakusanat	pedagoginen rakkaus, varhaiskasvatus, lapsen hyvinvointi, pedagoginen rakkaus ja lapsen hyvinvointi, hyvinvointi varhaiskasvatuksessa, child well-being in early childhood education and care ja pedagogical love
Tietokannat	Volter, Finna ja Satakirjastot
Hyväksytyin aineiston kriteerit	Julkaisusta löytyy lähdeviitteet sekä lähteet, aineistot ovat tieteellisistä tietokannoista, suomen- tai englanninkielisiä, koko teksti on saatavilla ja sen on kirjoittanut tutkija tai muu asiantuntija.

Poissuljetun aineiston kriteerit	Opinnäytetyö, kolumni, artikkeli, joka ei ole tieteellinen, ammattilehdet, jos koko tekstiä ei ole saatavilla ja jos kieli on muu kuin suomi tai englanti.
----------------------------------	--

4.2 Aineiston analyysi

Kirjallisuuskatsaus analysoidaan sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysin perusidea on tutkiva lukeminen, jonka avulla aineistoja voidaan analysoida, tulkita ja teemoitella tutkimuksen tavoitteen mukaisesti. Eri aineistojen tuloksia yhdistellään ja vertaillaan sekä niistä etsitään yhteneviä teemoja. Sisällönanalyysissä yleistä on erilaisten taulukoiden, grafiikoiden ja kuvioiden luominen tiedon jäsentämisen, tiivistämisen ja analyysin helpottamiseksi. Aineistoista voidaan esimerkiksi poimia niistä nousevia keskeisiä teemoja, jotka taulukoidaan analyysin helpottamiseksi. Olennaista on, että tutkimuksista löydetty tieto tuodaan esille niin tarkasti, että se tukee uuden tiedon oivaltamista. Tutkimukseen valitaan vain sellaisia aineistoja, jotka liittyvät kirjallisuuskatsauksen aiheeseen ja tutkimuskysymykseen merkittävästi ja jotka vastaavat tutkimuksessa asetettuihin kysymyksiin. (Vilka, 2023.) Taulukossa 2. on kuvattu aineistojen määriä eri tietokannoissa ja prosessia, jonka mukaan olemme valinneet aineistot tutkimukseemme. Kaikkia sisällönkään perusteella valittuja aineistoja emme lopulta käyttäneet lopullisessa tutkimukseessamme. Hakusanoina on käytetty pedagoginen rakkaus, varhaiskasvatus, lapsen hyvinvointi, pedagoginen rakkaus ja lapsen hyvinvointi, hyvinvointi varhaiskasvatuksessa, child well-being in early childhood education and care ja pedagogical love.

TAULUKKO 2. Aineistojen määrä

Tietokanta	Aineistojen määrä	Otsikon perusteella valitut	Sisällön perusteella valitut
Finna	1932	21	2
Volter	2079	15	8
Satakirjastot	803	11	7
Yhteensä	4814	47	17

4.3 Aineiston kuvaus

Tässä kappaleessa kuvaamme tutkimuksemme aineistoja ja niiden valintaan vaikuttaneita kriteereitä. Olemme laatineet taulukon, jossa näkyy jokaisen julkaisun tiedot ja valintakriteerit. Aineiston valintaan on vaikuttanut se, mitä aihetta julkaisu käsittelee, ja miksi olemme valinneet sen osaksi tutkimusaineistoamme.

Taulukossa 3. Aineistojen valintakriteerit on ilmaistu kaikki tutkimuksessa käytetyt aineistot ja niiden valintaperusteet.

TAULUKKO 3. Aineistojen valintakriteerit

Julkaisu	Mitä aihetta julkaisu käsittelee?	Miksi julkaisu on valittu?
Hännikäinen M. (2017) Kasvattajan pedagoginen herkkyys ja pienten lasten emotionaalinen hyvinvointi päiväkotiryhmässä.	Käsittelee pienten lasten hyvinvointia ja pedagogista herkkyyttä.	Julkaisu on valittu, koska siinä käsitellään hyvinvointia ja pedagogista herkkyyttä, jotka ovat oleellisia asioita tutkimuksessamme.
Leskisenoja, E. (2019). Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.	Käsittelee positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa.	Julkaisu on valittu, koska positiivinen pedagogiikka liittyy pedagogiseen rakkauteen ja tämä teos antaa siitä paljon tietoa.
Luukkainen, O. & Valli, R. (toim.). (2005). Kaksitoista teesiä opettajalle.	Käsittelee kasvatus- ja opetustyön arvopohjaa	Antaa tärkeää taustatietoa opettajan arvoista ja etiikasta.
Mashford-Scott, A., Church, Collette, A. & Tayler, C. (2012) Seeking Children's Perspectives on their Wellbeing in Early Childhood Settings.	Käsittelee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.	Julkaisu on valittu, koska lapsen hyvinvointi on yksi tutkimuksemme pääteema.
Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). Pedagoginen auktoriteetti ja pedagoginen rakkaus - Yhdessä vai vastakkain?	Käsittelee pedagogista rakkautta ja opettajan auktoriteettia.	Julkaisu on valittu, koska se kertoo tutkimuksemme pääteemasta kattavasti.
Pulkkinen, L. (2022). Lapsen hyvinvointi alkaa kodista.	Käsittelee lapsen hyvinvointia ja kotikasvatusta.	Julkaisu on valittu, koska se käsittelee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.
Skinnari, S. (2004). Pedagoginen rakkaus: Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä.	Käsittelee pedagogista rakkautta.	Julkaisu on valittu, koska se on yksi tunnetuimmista suomalaisista teoksista, joka käsittelee pedagogista rakkautta.

Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. (2003). Opettajan vaiettu valta.	Käsittelee opettajan työn etiikkaa.	Antaa taustatietoa opettajan etiikalle.
Ranta, S. (2021). Kasvun juuret.	Käsittelee lasten oppimista ja hyvinvointia.	Julkaisu on valittu, koska se kertoo lasten hyvinvoinnista.
Yli-Luoma, P. (2003). Hyvä opettaja.	Käsittelee hyvää opettajuutta.	Tärkeä pedagogisen rakkauden käsitteen selventämisessä ja syventämisessä.
Haavio, M. (1969). Opettajapersoonallisuus.	Käsittelee opettajuutta ja opettajan etiikkaa.	Julkaisu on valittu, koska Haavio oli yksi harvoista suomalaisista, joka tutki pedagogista rakkautta.
Aittola, T., Eskola, J. & Suoranta, J. (2007). Kriittisen pedagogiikan kysymyksiä.	Käsittelee kriittistä pedagogiikkaa ja pedagogista rakkautta.	Julkaisu on valittu, koska siinä käsitellään pedagogista rakkautta.
Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. (2008). Välittämisen pedagogiikka.	Käsittelee välittämisen pedagogiikkaa.	Julkaisu on valittu, koska välittäminen liittyy olennaisesti pedagogiseen rakkauteen.
Fane, J., MacDougall, C., Jovanovic, J., Redmond, G. & Gibbs, L. (2020). Preschool Aged Children's Accounts of their Own Wellbeing: are Current Wellbeing Indicators Applicable to Young Children?	Käsittelee lasten hyvinvointia heidän omasta näkökulmastaan.	Julkaisu on valittu, koska siinä käsitellään hyvinvoinnin teemaa, joka on tutkimuksen kannalta oleellinen.
Karila, K. & Lipponen, L. (2013). Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.	Käsittelee varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa.	Julkaisu on valittu, koska se antaa tietoa varhaiskasvatuksen pedagogiikasta yleensä.
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.	Käsittelee Suomen varhaiskasvatuksen perusteita.	Julkaisu on valittu, koska siinä määritellään lapsen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä.

4.4 Luotettavuus ja eettisyys

Tässä kappaleessa käsittelemme tutkimuksemme luotettavuutta ja eettisyyttä.

Tutkimuksessamme tiedonhaku on toteutettu avoimesti ja rehellisesti niin, että jokainen lähde on tieteellinen ja luotettava. Olemme varmistaneet, että jokainen valittu aineisto edustaa jollakin tavalla tutkimusaihettamme ja antaa meille vastauksia kysymyksiimme. Lähteet on valittu valintakriteerit huomioon ottaen ja olemme sitoutuneet niihin. Tutkimusmenetelmä ja sen vaiheet ovat selkeästi näkyvillä ja tutkimuksen voi halutessaan toistaa. Olemme avoimesti kertoneet, miten olemme keränneet tutkimusaineistomme ja miten aineistot on analysoitu ja tulkittu. Tutkimusprosessissa on kuitenkin aina hyvä tiedostaa mahdollisten ennakkoluulojen ja oletusten mahdollisuus (Dobakhti, 2020). Olemmekin ottaneet tämän huomioon ja pyrkimyksenämme onkin ollut, etteivät meidän omat oletuksemme tai ennakkoluulomme vaikuta tämän tutkimuksen toteutukseen eikä tuloksien tulkintaan. Olemme käyneet lähteitä läpi niin, että kaikki tieto on otettu huomioon objektiivisesti, eivätkä omat mielipiteemme ole ohjanneet meitä etsimään vain tietynlaista tietoa. Tarkoituksemme ei kuitenkaan ole etsiä tuloksia väkisin, vaan olemme hyväksyneet sen, että tutkimuskysymyksiimme ei välttämättä löydy vastauksia.

Koska kyseessä on kirjallisuuskatsaus, mukana ei ole ollut ulkopuolisia osallistujia. Olemme kuitenkin pyrkineet äärimmäiseen tarkkuuteen lähdeviitteiden kanssa, jotta jokaisen julkaisun tekijät mainitaan asiaankuuluvalla tavalla. Tutkimuksessamme käytetyt lähteet on merkitty asianmukaisesti sekä tekstiin että lähdeluetteloon kunnioittaen tekstien tekijöitä.

5. Tulokset

Tässä kappaleessa käymme läpi tutkimuksemme keskeisiä tuloksia. Olemme myös laatineet taulukon, johon olemme listanneet keskeisimmät teemat, jotka nousivat aineistoista esiin ja auttoivat meitä muodostamaan tutkimustuloksia. Keskeiset teemat ovat taulukossa 4. Teemat.

TAULUKKO 4. Teemat

Pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot	Pedagogisen rakkauden vaikutus hyvinvointiin
Myönteinen ja turvallinen ilmapiiri	Edistää ryhmään kuulumisen tunnetta
Lapsen arvostus	Vaikuttaa itsetuntoon
Lapsen kunnioitus	Edesauttaa lapsen ja aikuisen välisen luottamuksen syntymistä
Hyvä vuorovaikutus	Lapsi kokee olevansa rakastettu ja hyväksytty sellaisena kuin on
Lempeys lasta kohtaan	Tukee sosioemotionaalista hyvinvointia
Myönteinen suhtautuminen lapseen	Lapsi kokee olevansa merkityksellinen
Lapsen tukeminen ja kannustaminen	
Yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden huomaaminen	
Oppimisympäristön luominen ja muokkaaminen lapsen tarpeen mukaan	
Opettajan kyky nähdä kaikissa lapsissa hyvää	
Opettajan kyky tukea lasta vaikeissa tilanteissa	

Seuraavissa kappaleissa aukaisemme nämä teemat, ja yhdistämme ne tutkimuskysymyksiimme. Teemojen yhdistäminen tutkimuskysymyksiin auttaa meitä tarkastelemaan ja analysoimaan sitä, miten pedagoginen rakkaus ilmenee ja mitä sen ominaispiirteisiin kuuluu sekä sitä, miten se vaikuttaa lapsen hyvinvointiin.

5.1 Pedagogisen rakkauden vaikutus varhaiskasvatukseen lapsen hyvinvointiin

Tutkimiemme aineistojen ja laatimamme teemat-aulukon (taulukko 4) mukaan pedagogisen rakkauden tarkoituksena on luoda lapselle turvallinen ympäristö oppia ja kasvaa. Pedagoginen rakkaus edistää ryhmään kuulumisen ja arvostetuksi tulemisen tunnetta ja sen avulla tuetaan lapsen itseluottamusta ja itsemääräämisoikeutta. Kaikki nämä edellä mainitut asiat ovat myös hyvinvoinnin osatekijöitä. Opettaja voi työssään vaikuttaa lapsen hyvinvointiin luomalla positiivisen ilmapiirin ja ottamalla kaikki lapset huomioon samanarvoisina. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää ilmapiiriin olevan sellainen, jossa lapsi tuntee, että hänestä välitetään. Tärkeää on myös se, että hän tuntee olonsa nähdyksi ja kuulluksi. Varsinkin pienten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa oleellista on, että opettaja on lapsen tuki ja turva ja lapsi tietää, että opettajan syliin voi aina mennä.

Pedagogisen rakkauden vaikutus lapsen sosioemotionaaliseen hyvinvointiin on myös merkittävä. Sosioemotionaaliseen hyvinvointiin vaikuttaa siis esimerkiksi vuorovaikutustilanteet, lapsen kokemus osallisuudesta sekä tunne siitä, että on aktiivinen osa ryhmää. Kun varhaiskasvatuksessa kasvattaja kohtaa lapsen itsenäisenä toimijana, lapsi kokee olevansa merkityksellinen, eikä vain toisen ihmisen määrittelemä ja ohjattava. Positiiviset kokemukset ja opettajan kannustus vahvistavat lapsen uskoa omaan kykyihinsä ja ne luovat perustaa terveelle itsetunnolle. Tämä auttaa lasta käsittelemään haasteita ja vastoinkäymisiä myönteisellä asenteella, edistäen samalla hänen emotionaalista tasapainoaan. Mashford-Scottin (2012) teokseen viitaten, on kuitenkin tärkeää muistaa, että pelkästään sosioemotionaalisten taitojen tarkastelu ei riitä kattamaan kokonaan lapsen hyvinvointia. On olennaista ottaa huomioon myös lapsen omat kokemukset, tunteet ja näkemykset omasta hyvinvoinnistaan.

Yhteenvetona voimme todeta, että pedagoginen rakkaus vaikuttaa lapsen hyvinvoinnin tekijöihin ja on siis yhteydessä lapsen hyvinvointiin. Pedagogisessa rakkaudessa korostuu lapsen kohtaaminen tasa-arvoisena, ainutlaatuisena yksilönä sekä lapsen itseluottamuksen ja itsemääräämisoikeuden tukeminen. Turvallisen ympäristön luominen, ryhmään kuulumisen tukeminen ja arvostavan ilmapiiriin ylläpitäminen ovat kaikki keskeisiä hyvinvoinnin edistämisen tekijöitä. Vuorovaikutustilanteiden laatu ja lapsen osallisuuden kokemus ovat keskiössä sosiaalisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Jokaisella lapsella on kuitenkin yksilöllinen kokemus omasta hyvinvoinnistaan ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Pedagogisen rakkauden vaikutus näihin hyvinvoinnin tekijöihin on silti merkittävä ja voimme todeta, että pedagoginen rakkaus voi vaikuttaa positiivisesti lapsen kokemaan hyvinvointiin.

5.2 Pedagogisen rakkauden keskeiset piirteet ja ilmenemismuodot

Aineistojemme perusteella listasimme teemat- taulukkoon (taulukko 4), millaisia ominaispiirteitä ja ilmenemismuotoja pedagogisella rakkaudella on. Pedagogisesti rakastava opettaja kohtaa lapsen tasa-arvoisena ja kunnioittaa lapsen ihmisarvoa sekä pitää häntä ainutlaatuisena ja arvokkaana yksilönä. Kasvattaja antaa lapselle vastuuta ja kunnioittaa lapsen itsemääräämisoikeutta. Hän uskoo lapsen mahdollisuuksiin kasvaa ja kehittyä ja hän kannustaa lasta eteenpäin. Hän tarjoaa lapselle turvallisen ilmapiirin opetella vuorovaikutustaitoja ja muita arjen perustilanteita ja tarvittaessa auttaa haastavien tilanteiden tai tunteiden kanssa. Pedagogisesti rakastava opettaja oivaltaa jokaisen lapsen ainutlaatuisuuden ja täydellisyyden, mutta kuitenkin ymmärtää, että jokainen lapsi harjoittelee vielä arjen perustaitoja. Opettaja auttaa näissä arjen perustilanteissa esimerkiksi tunteiden säätelyssä sekä kaveritaitojen opettelussa. Kuten Haaviokin sanoi *Opettajapersoonallisuus*-teoksessaan, pedagogisesti rakastava opettaja ei koskaan tee lapselle henkistä tai fyysistä pahaa. Opettajan on tärkeää osata kohdata jokainen lapsi sellaisena kuin hän on ja olla jokaiselle turvallinen ja luotettava aikuinen. Lapsen ikä, sukupuoli, ihonväri tai etninen tausta eivät saa vaikuttaa opettajan käytökseen.

Pedagogisesti rakastava opettaja on lapsilähtöinen ja osaa havainnoida lasten mielenkiinnonkohteita ja ottaa ne huomioon toimintaa suunnitellessaan. Hän osaa ottaa huomioon jokaisen lapsen yksilöllisen kehitystason ja pystyy suunnittelemaan toimintaa, johon jokainen lapsi voi osallistua. Pedagogisesti rakastava opettaja on valmis myös etsimään, kokeilemaan ja käyttämään erilaisia opetusmenetelmiä, jotta jokainen lapsi saisi mahdollisuuden oppia itselleen parhaalla tavalla. Tärkeää on tarjota lapselle mielekkäitä kokemuksia sekä onnistumisen tunteita, jotka taas ovat tärkeässä roolissa hyvän itsetunnon ja minäpystyvyyden rakentamisessa. Lapsilähtöisyys on siis osa pedagogista rakkautta ja se vaikuttaa lapsen hyvinvointiin positiivisesti.

Kaiken kaikkiaan pedagogisella rakkaudella on siis monenlaisia piirteitä. Keskeisimpiä piirteitä ovat lapsen arvostava kohtaaminen, myönteinen suhtautuminen lapseen ja se, että ymmärtää oman opettajuutensa rajat. Lapselle ei saa aiheutua minkäänlaista fyysistä tai henkistä haittaa opettajan käytöksestä. On hyvä kuitenkin tiedostaa, että myös jokainen opettaja on erilainen ja saattaa ymmärtää pedagogisen rakkauden eri tavalla. Kaikki opettajat

eivät välttämättä osaa näyttää omaa rakkauttaan näiden tutkimuksessamme esitettyjen piirteiden mukaan. Jokaisella on oma rakkauden kieli, jonka mukaan toimii ja osoittaa rakkauttaan lapselle.

6. Pohdinta

Kaikissa käyttämässämme aineistoissa pedagoginen rakkaus on määritelty lähes samalla tavalla. Myös pedagogisen rakkauden merkitys hyvinvoinnille koettiin merkittävänä lähes jokaisessa aineistossa, joka käsitteli aihetta. Aineistoja tutkiessamme pääsimme kuitenkin syventämään tietämystämme pedagogisesta rakkaudesta ja sen vaikutuksista lapsen hyvinvointiin. Tutkimuksen edetessä aiheen merkitys korostui vielä entisestään, koska huomasimme, mitä kaikkia vaikutuksia pedagogisella rakkaudella on.

Lapsen hyvinvoinnin ja kasvatuksen johdonmukaisuuden kannalta pedagoginen rakkaus on mielestämme hyvin tärkeä käsite. Se kattaa monia eri ulottuvuuksia, joiden avulla kasvattaja pysyy johdonmukaisena ja tasa-arvoisena kaikkia lapsia kohtaan. Vaikka tutkimuksemme keskittyi varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatusikäisten lasten hyvinvoinnin tutkimiseen, voi mielestämme pedagogista rakkautta hyödyntää myös kaikilla kouluasteilla.

Tutkimuksemme edetessä kohtasimme kuitenkin myös haasteita. Yhdeksi haasteeksi muodostui se, että jokaisella lapsella on oma kokemus omasta hyvinvoinnistaan ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Ei ole yhtä ja samaa määritelmää, jonka mukaan voisimme varmasti tietää, voiko lapsi hyvin vai ei. Tämän vuoksi emme voi antaa tutkimuskysymykseemme yksiselitteistä vastausta, koska emme voi tietää millä tavoin pedagoginen rakkaus vaikuttaisi eri lasten kokemukseen omasta hyvinvoinnistaan. Voi olla mahdollista, että joku lapsi kokee opettajan hellyyden, kannustuksen ja tuen ahdistavana, kun taas joku toinen lapsi nauttii siitä.

Toiseksi haasteeksi tutkimuksen edetessä muodostui aiheemme harvinaisuus. Aineistoja ei löytynyt niin paljon, kuin kuvittelimme ja tämän vuoksi meidän oli vaikea muodostaa eheää tutkimuskokonaisuutta. Lähes kaikki aiheesta tehdyt julkaisut painottivat lopulta samoja asioita. Teimme paljon vertailua aineistojen välillä, mutta eroja oli vaikeaa löytää.

Tavoitteenamme oli luoda kattava tietopaketti aiheesta, mutta se tuntui jäävän hieman suppeaksi aineistojen vähyyden ja samankaltaisuuden vuoksi.

Yhteiskunnallisen merkityksen näkökulmasta tutkimuksemme on erittäin ajankohtainen, koska lasten hyvinvointi on laskenut ja sen parantamiseen pyritään koko ajan löytämään ratkaisuja. Tutkimuksemme tulokset korostavat lapsen yksilöllistä kokemusta hyvinvoinnistaan, mutta samalla pedagogisen rakkauden vaikutuksia hyvinvoinnin kannalta merkittäviin tekijöihin. Esimerkiksi sen vaikutuksia vuorovaikutukseen ja lapsen itsetuntoon sekä turvalliseen kasvu-ympäristöön ja näiden tekijöiden vaikutusta hyvinvoinnin kokemiseen.

Voisiko siis pedagogisen rakkauden hyödyntäminen ja sen vaikutusten tiedostaminen auttaa lisäämään lasten hyvinvointia? Mahdollisissa jatkotutkimuksissa olisi kiinnostavaa myös keskittyä tutkimaan lisää pedagogisen rakkauden konkreettisia vaikutuksia lapsen hyvinvoinnin kokemukseen esimerkiksi haastattelun avulla. Kiinnostavaa olisi myös selvittää onko pedagogisella rakkaudella suurempi merkitys esimerkiksi alle 3-vuotiaille kuin esikouluikäisille?

Kaiken kaikkiaan olemme kuitenkin tyytyväisiä saamiimme tutkimustuloksiin ja olemme samaa mieltä siitä, että pedagoginen rakkaus todella on merkittävä tekijä lasten hyvinvoinnin kannalta. Erityisesti yhdyimme Haavion (1989) ajatuksiin siitä, että rakkaus lapsia kohtaan nousee opettajasta itsestään ja kytkeytyy vahvasti luonteenpiirteisiin. Myös Haavion ajatukset siitä, että opettaja ei saa käyttää valtaansa väärin on mielestämme erittäin tärkeää. Koemme, että meillä molemmilla on luontainen kyky rakastaa lapsia ja tahtoa heille hyvää. Me tulevana varhaiskasvatuksen opettajina haluamme antaa lapsille kaiken rakkauden ja suojella heitä kaikelta miltä pystymme.

Lähteet

- Aittola, T., Eskola, J. & Suoranta, J. (2007) Kriittisen pedagogiikan kysymyksiä. Saatavilla 13.4.2024 <https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7166-7>
- Dobakhti, L. (2020). The Process of Enhancing Validity, Reliability, and Ethics in Research. *Iranian Journal of Applied Language Studies*, 12(2), 59-88. Saatavilla 9.4.2024 doi: 10.22111/ijals.2020.5978
- Fane, J., MacDougall, C., Jovanovic, J., Redmond, G. & Gibbs, L. Preschool Aged Children's Accounts of their Own Wellbeing: are Current Wellbeing Indicators Applicable to Young Children?. *Child Ind Res* 13, 1893–1920 (2020). <https://doi.org/10.1007/s12187-020-09735-7>
- Haavio, M. (1969). Opettajapersoonallisuus. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Hännikäinen, M. (2017). Kasvattajan pedagoginen herkkyys ja pienten lasten emotionaalinen hyvinvointi päiväkotiryhmässä. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti : NMI-Bulletin, 27(1), 54-63. Saatavilla 12.4.2024 https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/78351/1/Hannikainen_NMI_2017v27n1.pdf
- Karila, K. (2013). Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa Karila, K & Lipponen, L (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Vastapaino.
- Leskisenoja, E. (2019). Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa : toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Määttä, K. (2005). Pedagoginen rakkaus ja hyvä opettajuus. Teoksessa Luukkainen, O & Valli, R (toim.) Kaksitoista teesiä opettajalle. PS-kustannus.
- Mashford-Scott, A., Church, A. & Tayler, C. (2012). Seeking Children's Perspectives on their Wellbeing in Early Childhood Settings. *IJEC* 44, 231–247. Saatavilla 28.3.2024 <https://doi.org/10.1007/s13158-012-0069-7>
- Määttä, K. & Uusiautti, S. (2012). Pedagoginen auktoriteetti ja pedagoginen rakkaus - Yhdessä vai vastakkain? *International journal of whole schooling*, 8 (1). Saatavilla 13.4.2024 http://wholeschooling.net/Journal_of_Whole_Schooling/articles/8-1%20Maata%20&%20Uusiautti%20Finn.pdf
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatuslaki 2018. Saatavilla 13.4.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Saatavilla 13.4.2024

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf

Piironen-Malmi, U & Strömberg, S (2008). Välittämisen pedagogiikka. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Pulkkinen, L. (2022). Lapsen hyvinvointi alkaa kodista. PS-kustannus.

Randolph, J., (2009) "A Guide to Writing the Dissertation Literature Review", Practical Assessment, Research, and Evaluation 14(1): 13. Saatavilla 10.4.2024 doi: <https://doi.org/10.7275/b0az-8t74>

Ranta, S. (2021) Kasvun juuret: Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia. PS-kustannus.

Salminen, A. (2023). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Saatavilla 14.3.2024 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-081-8>

Skinnari, S. (2004). Pedagoginen rakkaus: Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. PS-kustannus.

Vilka, H. (2023). Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art house Oy.

Vuorikoski, M., Törmä, S. & Viskari, S. (2003). Opettajan vaiettu valta. Vastapaino.

Yhdistyneet kansakunnat. (1989). YK:n lastenoikeuksien sopimus. Saatavilla 5.2.2024 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>